

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås en lag om återlämnande av kulturföremål som olagligt har förts bort från en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I lagen skall stadgas om ett förfarande enligt vilket kulturföremål som olagligen har förts bort från en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som finns i Finland återlämnas till staten i fråga. Genom lagen genomförs Europeiska gemenskapernas råds direktiv om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium.

I lagen skall stadgas om samarbete mellan EES-staterna i fråga om återlämnande av kulturföremål och om de åtgärder som gör det lättare att återfinna kulturföremål i Finland som är föremål för återlämnande och som säkerställer återlämnandet till den stat som ställt krav därpå. Vidare stadgas i lagen om en sådan persons rätt som efter den olagliga

utförseln i god tro har förvärvat äganderätten eller någon annan rätt till föremålet att få ersättning för skador eller olägenheter som återlämnandet föranlett, om hur kostnaderna för återlämnandet fördelas och om den lag som skall tillämpas efter återlämnandet.

För verkställigheten av lagen svarar justitiedepartementet som central myndighet i samarbete med andra behöriga myndigheter i Finland.

Ändringen an knyter till genomförandet av Gemensamma EES-kommitténs beslut om ändring av protokoll 47 och vissa bilagor till EES-avtalet (tilläggsprotokollet till EES-avtalet).

Lagen avses träda i kraft vid ingången av 1995. Lagen skall tillämpas på kulturföremål som finns i Finland och som efter det att lagen trätt i kraft olagligt har förts bort från en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläget

Utförseln av kulturhistoriskt värdefulla föremål (kulturföremål) regleras i Finland av lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål (445/78), nedan utförsellagen. De kulturföremål som uppräknas i lagen får inte föras ut ur landet utan tillstånd av museiverket eller någon annan myndighet som verket anvisat (*utförsel-förbud*). Tullmyndigheter övervakar utförsel-förbudet. Undervisningsministeriet har med stöd av utförsellagen utfärdat ett beslut om begräns-

ning av utförsel av kulturföremål (504/78). Beslutet omfattar en detaljerad förteckning över sådana föremål av allmänt kulturhistoriskt värde som är föremål för utförsel-förbud.

I utförsellagen stadgas också om grunderna för beviljande och förkastande av exportlicens. I lagen stadgas vidare om exportlicensens giltighetstid, om licensmyndighetens rätt att undersöka det föremål som fått exportlicens och ta kopior och fotografier av det, om överklagande av beslut om exportlicens och straffpåföljderna av olaglig utförsel.

Även lagen om fornminnen (295/63), lagen om ortodoxa kyrkosamfundet (521/69) och kyrkoordningen (1055/93) omfattar begränsningar gällande innehav och överlåtelse av kulturhistoriskt värdefulla föremål. I nämnda författningar finns inga särskilda stadganden om föremålets utförelse.

För närvarande finns det inga gällande internationella avtal eller system enligt vilka kulturföremål som utförts i strid med utförelselagen kan återlämnas till Finland eller enligt vilka kulturföremål som från andra länder införts till Finland i strid med deras lagstiftning kunde återlämnas till dessa länder. Genom internationell rättshjälp i brottmål och tvistemål försöker man trygga återlämnandet av föremål till deras lagliga ägare. Sådan rättshjälp kan i vissa fall innebära att kulturegendom återlämnas till den stat varifrån den olagligen har förts bort.

Finland har anslutit sig till ett flertal internationella avtal som syftar till att skydda nationell kulturegendom. Till dem hör exempelvis konventionen från år 1972 om skydd för världens kultur- och naturarv (FördrS 19/87), vars syfte är att skydda fast kultur- och naturegendom, om den egendom som avses i konventionen riskerar att förstöras på grund av naturfenomen eller människans verksamhet. Andra konventioner som Finland anslutit sig till är Europeiska kulturkonventionen från 1954 (FördrS 6/70) och konventionen om skydd för byggnadskulturarvet i Europa från 1985 (FördrS 10/92). Europarådet har dessutom för ratifiering utfärdat en ny konvention om skydd för fornminnesarvet, som ännu inte är internationellt förpliktande. I nämnda fördrag ingår inte några bestämmelser om återlämnande av kulturell egendom. Dessutom gäller vissa internationella avtal om krigsföring även kulturegendom.

Föreningarnas organisation för utbildning, vetenskap och kultur, Unesco, har berett en konvention jämte anslutande protokoll om skydd för kulturegendom i fall av väpnade konflikter. Konventionen jämte protokoll trädde i kraft 1956. Protokollet förpliktar avtalsparterna att när fientligheterna upphör från ockuperade territorier återlämna den kulturegendom som olagligen bortförts. Protokollet till konventionen är ett fristående internationelltträttsligt avtal. Finland förbereder sig att ansluta sig till nämnda konvention och dess protokoll. I samband med detta fastställdes den

15 juli 1994 en lag om godkännande av vissa bestämmelser i protokollet om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt och om tillämpningen av protokollet. Enligt lagen förpliktar bestämmelserna i protokollet Finland att återlämna föremål.

År 1970 slöts Unescos konvention om förhindrande av olaglig handel med kulturegendom. Konventionen innehåller även bestämmelser om återlämnande av föremål. Finland har inte anslutit sig till nämnda konvention. Vid det internationella institutet i Rom för harmonisering av privaträtten (Unidroit) bereds en konvention om återlämnande av stulen eller olagligen bortförd kulturegendom. Den syftar till att komplettera nämnda Unescokonvention.

2. EG:s regelverk

2.1. Allmänt

Europeiska gemenskapernas (EG) råd har utfärdat ett direktiv (93/7/EEG) om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium. Direktivet gäller återlämnande av kulturföremål som olagligen har utförts från en medlemsstats territorium till en annan medlemsstat. Direktivet hänger samman med skapandet av den inre marknaden i Europa och gäller var avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) även EFTA-länderna.

Europeiska gemenskapernas råd har utfärdat en förordning (EEG) nr 3911/92 om export av kulturföremål, nedan utförelsförordningen. Den tillämpas på utförelse av kulturföremål från Europeiska gemenskapernas territorium till tredje land. Utförelsen av kulturföremål över gemenskapens tullgränser är tillståndspliktig så som närmare bestäms i förordningen. Utförelsförordningen tillämpas inte i de EFTA-länder som hör till EES.

Systemet för återlämnande av kulturföremål enligt direktivet är ett undantag från den princip om fri rörlighet för varor som råder inom EES. Artikel 13 i EES-avtalet tillåter sådana förbud mot och begränsningar av import, export och transittrafik som är motiverade för skyddet av konstnärliga, historiska och arkeologiska nationella skatter. De får dock inte utövas som medel för godtycklig diskriminering eller latent begränsning av handeln

mellan avtalsparterna. Nämda artikel 13 motsvarar artikel 36 i grundstadgan för Europeiska ekonomiska gemenskapen (Romfördraget). Med en ordning enligt direktivet för återlämnande av kulturföremål är strävan att bevara det nationella kultur- och konstlivet i ursprungslandet i en situation när gänsbevakningen upphör mellan EES-länderna.

Utgångspunkten i direktivet är principen i artikel 36 i Romfördraget enligt vilken en fördragsstat har rätt att själv definiera sina nationella skatter och begränsa utförseln av dem. Denna rätt bibehålls även när den inre marknaden öppnar sig. Ett förfarande enligt direktivet gäller sådana kulturföremål som staterna i sin nationella lagstiftning definierat som nationella skatter och som hör till de kategorier av föremål som räknas upp i direktivet och dess bilaga. Begränsningarna i utförseln av kulturföremål kan sålunda avvika från direktivets tillämpningsområde. I fråga om kategorierna av föremål är tillämpningsområdet för direktivet och utförselordningen det samma.

2.2. Direktivet om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium

Den viktigaste bestämmelsen i direktivet om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium är den definition av kulturföremål som ingår i artikel 1. Ett återlämnande enligt direktivet gäller uttryckligen de föremål som föreskrivs i artikeln. Förutsättningen för att ett föremål skall återlämnas är att det olagligen har förts bort från en EES-stats territorium dvs. i strid med denna stats lagstiftning om skydd av nationella skatter. Enligt artikel 14 kan staterna om de så vill även förbinda sig att återlämna andra kulturföremål än dem som bestämts i direktivet.

Enligt direktivet kan endast ett sådant från en EES-stat olagligen utförd kulturföremål vara föremål för återlämnande som i nämnda stat stadgats eller bestämts vara en nationell skatt av konstnärligt, historiskt eller arkeologiskt värde. Dessutom är förutsättningen för återlämnande att det krävda föremålet måste höras till de kategorier av föremål som avses i bilagan till direktivet. Förfarandet när det gäller återlämnande gäller således inte alla föremål som i

lagstiftningen i medlemsstaterna har definierats som kulturföremål eller nationella skatter.

Kulturföremål vilkas utförsel begränsas i Finland uppräknas i utförsellagen och i undervisningsministeriets beslut med stöd av lagen. Direktivet förutsätter inte att de skall ändras. Ett återlämnande enligt direktivet förutsätter däremot att från Finland olagligen utförda och återkrävda kulturföremål fyller kriterierna både i direktivet och i utförsellagen.

Föremålskategorierna enligt bilagan till direktivet avviker på flera punkter från klassificeringen i den finska utförsellagen. Den största principiella skillnaden är att i fråga om vissa föremålskategorier tillämpas direktivet endast på föremål som har ett visst ekonomiskt minimivärde enligt bilagan. Enligt utförsellagen i Finland har ett kulturföremåls ekonomiska värde inga verkningar när behovet av exportlicens skall prövas. Ur Finlands synvinkel är de minimivärden som fastställts i direktivet rätt höga, varför systemet för återlämnande inte tillämpas på alla föremål som i Finland är av värde med tanke på kulturarvet. Även åldersklassificeringen i direktivet avviker från klassificeringen i utförsellagen.

Utöver tidigare nämnda tillämpas direktivet också på föremål som utgör en väsentlig del av offentliga samlingar och kyrkliga institutioners inventarieförteckningar. De offentliga samlingarna skall höra till museernas samlingar, till arkiv eller bibliotekens skyddssamlingar. Direktivet innehåller dessutom bestämmelser om när en samling skall anses vara offentlig. Föremål som hör till offentliga samlingar och kyrkliga institutioners inventarieförteckningar skall återlämnas oberoende av om de överensstämmer med klassificeringen i bilagan till direktivet.

Direktivet tillämpas på olagligen utförda kulturföremål. Som olaglig utförsel anses även en sådan situation där ett föremål tillfälligt lagligen har utförts från en medlemsstats territorium, men inte återlämnas efter det att den utsatta tidsfristen har löpt ut eller något villkor för dess tillfälliga utförsel överträds.

Med återlämnande av ett föremål avses i direktivet att föremålet fysiskt återlämnas till den återkrävande staten. Direktivet gäller således inte direkt föremålets äganderättsförhållanden. Föremålet skall återlämnas utan ingrepp i dess äganderättsförhållande. Enligt artikel 12 skall äganderätten till ett föremål efter återlämnandet avgöras enligt den återkrävande statens

materiella lagstiftning. Om en lag som skall tillämpas med stöd av nämnda artikel om förvärv avviker från lagen som i övrigt skall tillämpas, kan återlämnande innebära ändringar även i äganderättsförhållandet.

Enligt direktivet kan den stat återkräva ett kulturföremål från vars territorium föremålet olagligt har förts bort. Enskilda personer och sammanslutningar kan inte med stöd av direktivet återkräva ett föremål.

Varje stat skall utse en eller flera centrala myndigheter för att sköta i direktivet fastställda uppgifter. Förutom den centrala myndigheten sköts de uppgifter som avses i direktivet i varje stat av de behöriga myndigheterna i ärendet. Nämnda myndigheter svarar för samarbetet mellan EES-staterna i frågor som gäller tillämpningen av direktivet. I artikel 4 bestäms närmare om myndigheternas uppgifter. Myndigheternas uppgift är till exempel att på begäran efterforska olagligen utförda kulturföremål, deras ägare eller innehavare, bereda den återkrävande staten tillfälle att inom utsatt tid kontrollera det återkrävda föremålet och vidta behövliga åtgärder för att fysiskt bevara föremålet och förhindra varje handling som syftar till att undvika ett återlämnande.

Det primära målet är att man får till stånd förlikning mellan den återkrävande staten och föremålets ägare eller innehavare om återlämnande av föremålet. Den centrala myndigheten och de behöriga myndigheterna har till uppgift att arbeta för att en uppgörelse kommer till stånd. Vidare stadgas i direktivet om ett förfarande där en behörig domstol på ansökan kan bestämma att föremålet återlämnas. I direktivet bestäms även om de handlingar som skall fogas till ansökan och om skyldigheten hos de stater som direktivet tillämpas på att i sin nationella lagstiftning stadga om när ärendet preskriberas.

Om domstolen i det land där föremålet finns beslutar att föremålet skall återlämnas, skall den även bevilja ägaren eller innehavaren en ersättning som kan anses vara skälig. Förutsättningen för att ersättningen skall beviljas är att innehavaren av rätten då han förvärvade föremålet har iakttagit behövlig omsorg, dvs. varit omedveten om den olagliga utförelsen. Den återkrävande staten skall betala ersättningen i samband med att föremålet återlämnas.

Den återkrävande staten svarar för de kostnader som uppstår vid verkställigheten av

beslutet om återlämnande samt för kostnaderna för den återkrävda statens myndigheters åtgärder för att fysiskt bevara kulturföremålet.

I direktivet ingår vidare bestämmelser om ikraftträdandet, om övervakning av att direktivet verkställs, om den rådgivande kommitté som bistår kommissionen i frågor som gäller direktivet och om ikraftträdande av de lagar som genomförandet av direktivet förutsätter.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

I den föreslagna lagen stadgas om det förfarande enligt direktivet som skall iakttas när kulturföremål som finns i Finland och som olagligen har förts bort från andra EES-stater återlämnas från Finland till nämnda stater. Om återlämnande av från Finland till andra EES-stater olagligen utförda kulturföremål stadgas i nämnda staters nationella lagstiftning om genomförande av detta direktiv.

Lagen skall tillämpas på kulturföremål som avses i direktivets artikel 1.1. Lagen och direktivet skulle på så sätt ha samma innehåll i fråga om föremål som skall återlämnas. I lagen föreslås även ingå en definition av olaglig bortförelse enligt direktivet.

Justitieministeriet är den centrala myndighet som avses i direktivet i frågor om tillämpningen av lagen. Till denna del överensstämmer förslaget med lagen om godkännande av vissa bestämmelser i protokollet om skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt och om tillämpningen av protokollet. Justitieministeriet skall samarbeta med museiverket, tullmyndigheterna, polisen och andra behöriga myndigheter i Finland. De uppgifter för myndigheterna som föreslås i lagen motsvarar och preciserar delvis de uppgifter som i direktivet bestäms för de centrala och de behöriga myndigheterna.

Det föreslås att i lagen skall stadgas att kulturföremål skall återlämnas till en EES-stat som kräver detta. I syfte att säkerställa återlämnandet kan föremålet beläggas med kvarstad eller så kan andra säkringsåtgärder vidtas på det sätt som stadgas i 7 kap. rättegångsbalken.

Enligt lagförslaget kan en EES-stat i Finland på ansökan hos tingsrätten yrka att ett kulturföremål återlämnas. Behörig tingsrätt är den inom vars domkrets föremålet befinner sig eller

inom vars domkrets sökandens motpart är bosatt, har sin hemort eller vistas. I lagförslaget ingår stadganden enligt direktivet om de handlingar som skall fogas till ansökan och om preskriptionstiden för anhängiggöranderätten.

Stadgandet om den återkrävande statens ersättningsskyldighet föreslås i lagen bli mera preciserat än motsvarande bestämmelse i direktivet. Preciseringarna gäller i synnerhet frågan om god tro hos den som förvärvat äganderätt eller någon annan rätt till ett föremål efter den olagliga utförseln. Denna fråga aktualiseras vid bedömningen av hans rätt att få ersättning samt av grunderna för bestämning av ersättningen. Likaså innefattar lagförslaget närmare stadganden om betalning av kostnaderna för återlämnandet.

Lagen föreslås i överensstämmelse med direktivet innehålla ett stadgande om att på äganderätten till föremålet efter återlämnandet tillämpas lagen i det land till vilket föremålet har återlämnats.

DETALJMOTIVERING

1. Motivering till lagförslaget

1 §. *Lagens tillämpningsområde.* Lagen tillämpas när kulturföremål som olagligen har utförts från en EES-stat och som befinner sig i Finland skall återlämnas. Med tanke på lagens tillämpning är det ovidkommande om föremålet har kommit till Finland från en EES-stat eller en stat utanför EES. Lagen tillämpas, om föremålet har bortförts olagligen från den återkrävande EES-statens territorium och det befinner sig i Finland när kravet på återlämnande framställs.

Lagen tillämpas på kulturföremål som definieras i direktivet och bilagan till det. I fråga om definitionen av de föremål som innefattas i ordningen för återlämnande görs i paragrafen en hänvisning till direktivet. Enligt artikel 1.1 i direktivet är förutsättningen för att föremålet skall återlämnas att det olagligen har utförts men även att det enligt den återkrävande statens lagstiftning har klassificerats som en nationell skatt. Vidare skall föremålet höra till någon kategori av föremål som fastställs i bilagan till direktivet. I direktivet avses med kulturföremål även sådana föremål som efter den olagliga utförseln klassificerats som en

4. Propositionens verkningar

Propositionen har inga betydande administrativa eller ekonomiska verkningar. Ett förfarande enligt den föreslagna lagen torde årligen tillämpas endast i några enstaka fall. Lagen förutsätter inte att ny personal anställs vid justitieministeriet eller andra behöriga myndigheter i Finland.

5. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisningsministeriet. Propositionen baserar sig på en promemoria av en arbetsgrupp vid undervisningsministeriet för återlämnande av kulturföremål. (Promemorior av undervisningsministeriets arbetsgrupper 16:1994). Gruppen tillsattes den 15 november 1993.

nationell skatt. Man eftersträvar i direktivet till denna del att ta hänsyn till skillnader i de nationella klassificeringssystemen.

Ett återlämnande enligt lagen tillämpas även på i direktivet avsedda kulturföremål som hör till offentliga samlingar eller ingår i kyrkliga institutioners inventarieförteckningar, trots att de inte skulle höra till någon kategori av föremål som nämns i bilagan till direktivet. Förutsättningen för återlämnande är att det återkrävda föremålet utgör en väsentlig del av nämnda samlingar eller inventarieförteckningar.

Samlingar är offentliga när de finns i museernas inventarieförteckningar, på arkiv eller i bibliotekens skyddssamlingar. Samlingen skall ha fastställts som offentlig i den återkrävande statens nationella lagstiftning. Vidare skall samlingen ägas av den återkrävande staten eller någon av dess lokala eller regionala myndigheter. Samlingen skall i sistnämnda syfte anses vara offentlig också när den ägs av en sådan institution som ägs av staten eller en lokal eller regional myndighet i den återkrävande staten eller om nämnda instanser finansierar den i avsevärd grad.

2 §. *Definition.* Lagen tillämpas på olagligt

bortförda kulturföremål. Olagligheten bedöms enligt lagstiftningen om skydd för nationella skatter i den återkrävande staten. Som olaglig utförelse anses även att föremålet förs bort från Europeiska gemenskapen i strid med utförelsförordningen. Med tanke på tillämpningen av lagen är det ovidkommande vem som är ansvarig för den olagliga utförelsen. Exempelvis föremålets ägare, innehavaren av ett stulet föremål eller personer som har fått föremålet genom olagliga arkeologiska utgrävningar kan göra sig skyldiga till att föremålet förs ut olagligen.

Som olaglig utförelse anses även att man inom utsatt tid låter bli att återlämna ett kulturföremål som för viss tid eller interimistiskt har förts ut eller att villkoren för interimistisk utförelse har upphört att gälla. Tillfällig eller tidsbunden utförelse av ett kulturföremål kan exempelvis bero på att föremålet ställs ut, iståndsätts eller undersöks i Finland. Ett återlämnande kan även komma i fråga när ett föremål som förts till Finland för reparation i strid med uppställda villkor ställs ut.

3 §. *Central myndighet.* Enligt paragrafen är justitieministeriet central myndighet i frågor som i Finland gäller lagens tillämpningsområde. Justitieministeriet ansvarar för de lagenliga uppgifterna i samarbete med andra behöriga myndigheter i Finland, såsom museiverket, tullmyndigheterna och polisen. I egenskap av central myndighet skickar justitieministeriet till de övriga EES-staterna ansökningar om återlämnande av kulturföremål som olagligen har utförts från Finland.

Justitieministeriet skall på ändamålsenligt sätt arbeta för att i Finland befintliga kulturföremål som olagligen har förts ut från andra EES-stater skall återlämnas. Justitieministeriet skall i syfte att få till stånd en uppgörelse uppträda som förmedlare i förhandlingar om återlämnande mellan föremålets ägare eller innehavare och den återkrävande staten. Justitieministeriet skapar även förutsättning för den i 4 § stadgade ansökan om återlämnande av föremål och behandlingen av den inför en behörig domstol.

Enligt paragrafen är justitieministeriet en samarbetsinstans som sköter arrangemangen kring återlämnande av olagligen utförda föremål. Paragrafen ger inte justitieministeriet behörighet att på egen hand vidta åtgärder i samband med nämnda arrangemang, såsom tvångsmedel eller säkringsåtgärder för att fy-

sikt bevara föremålet. Om användningen av tvångsmedel och säkringsåtgärder beslutar de behöriga myndigheterna med stöd av tvångsmedelslagen (450/87) och rättegångsbalken. Med stöd av 5 punkten i paragrafen och 5 § 2 mom. kan justitieministeriet dock självständigt hos behöriga myndigheter anhängiggöra ärenden som gäller tvångsmedel och säkringsåtgärder.

4 §. *Ansökan om återlämnande.* I paragrafens 1 mom. stadgas om skyldigheten att bestämma att kulturföremål som olagligen har förts ut från ett EES-lands territorium och som befinner sig i Finland skall återlämnas. Enligt paragrafens 2 mom. skall ett ärende som gäller återlämnande av ett kulturföremål genom ansökan anhängiggöras hos den tingsrätt i vars domkrets föremålet befinner sig eller i vars domkrets motparten till sökanden är bosatt eller har sin hemort eller vistas. Den återkrävande staten kan anhängiggöra ärendet. I paragrafens 3 mom. stadgas i enlighet med artikel 5 i direktivet om de handlingar som skall fogas till ansökan om återlämnande.

Föremålet kan även återlämnas utan domstolens beslut exempelvis på basis av ett avtal mellan föremålets ägare eller innehavare och den återkrävande staten. Föremål som i Finland saknar ägare eller innehavare kan likaså återlämnas utan domstolsbeslut.

Det föremål som skall återlämnas överläts till den återkrävande staten på det sätt som den hemställer.

5 §. *Säkringsåtgärder.* Enligt 1 mom. kan det i syfte att säkerställa återlämnandet bestämmas att föremålet beläggs med kvarstad eller att andra säkringsåtgärder skall vidtas på det sätt som stadgas i 7 kap. rättegångsbalken. Förutom att föremålet beläggs med kvarstad kan det bestämmas bli överlåtet till en syssloman. Om säkringsåtgärderna beslutar tingsrätten, som är behörig att pröva en ansökan om återlämnande. Om förfarandet när det gäller säkringsåtgärder stadgas i 7 kap. rättegångsbalken.

I paragrafens 2 mom. stadgas om hur en ansökan om säkringsåtgärder görs och om när säkringsåtgärderna förfaller. Säkringsåtgärder kan sökas av justitieministeriet eller den återkrävande staten. Justitieministeriet har självständig behörighet att göra nämnda ansökan. Stadgandet om när säkringsåtgärderna förfaller motsvarar förfarandet i 7 kap. 6 § 1 mom. rättegångsbalken.

6 §. *Tidsfrister.* I paragrafen stadgas om de tidsfrister inom vilka en ansökan om återlämnande skall anhängiggöras hos den tingsätt som avses i 4 §. Ansökan skall anhängiggöras inom ett år efter det den återkrävande staten har fått reda på var föremålet befinner sig och ägarens eller innehavarens identitet. Ansökan skall dock anhängiggöras senast inom 30 år efter föremålets olagliga utförelse. I fråga om föremål som ingår i offentliga samlingar eller kyrkliga föremål är den sistnämnda tidsfristen dock 75 år efter den olagliga utförelsen, om nämnda föremål enligt den ansökande statens lagstiftning åtnjuter särskilt skydd.

7 §. *Rätt till ersättning.* I paragrafen stadgas om den ersättning som enligt direktivets artikel 9 skall betalas till föremålets ägare eller innehavaren av panträtt eller någon annan rätt för den skada eller olägenhet som föremålets återlämnande förorsakar. Den återkrävande staten är skyldig att på yrkande av rättsinnehavaren betala ersättning. Om ersättningen beslutar den tingsrätt där ansökan om återlämnande enligt 4 § anhängiggörs. Ersättningen skall betalas innan föremålet återlämnas.

Ersättning kan betalas till en person som i god tro har fått rätt till föremålet efter dess olagliga utförelse. Rättsinnehavaren anses vara i god tro om han när han förvärvade föremålet inte hade eller borde ha haft kännedom om att föremålet olagligen har förts ut. Dessutom skall rättsinnehavaren kunna visa att han då han förvärvat rätten har iakttagit behörig omsorg. Ersättning kan inte beviljas sådana ägare till föremål eller andra rättsinnehavare som har förvärvat rätten till föremålet innan det olagligen har förts ut.

Enligt 1 mom. skall ersättningen vara skälig. I 3 mom. stadgas närmare om grunderna för hur ersättningen fastställs. Ersättningen fastställs på basis av en helhetsprövning av omständigheterna i varje enskilt fall. När ersättningens belopp fastställs skall tingsrätten ta hänsyn till bland annat hur återlämnandet påverkar äganderätten till föremålet efter det att det återlämnats. Genom återlämnandet görs inte några direkta ingrepp i äganderätten, men det kan leda till att föremålet förloras till den återkrävande staten eller att det med stöd av 9 § skall överlämnas till den rättmätiga ägaren. När ersättningen fastställs skall förutom till ekonomiska omständigheter hänsyn tas även till föremålets eventuella särskilda affektionsvärde för dess ägare.

I 4 mom. preciseras rätten till ersättning i fråga om en arvtagare eller någon annan person som utan vederlag förvärvat rätten till föremålet. Nämnda förvärv ger inte dessa rättsinnehavare bättre rätt till ersättning än arvlåtaren eller donatorn, trots att de skulle ha varit i god tro.

8 §. *Kostnader.* Paragrafen följer den princip i direktivets artikel 10 enligt vilken den återkrävande staten svarar för kostnaderna för att verkställa beslutet om att återlämna ett kulturföremål och för att fysiskt skydda föremålet.

Enligt paragrafen uppbärs ingen avgift av den återkrävande staten för skötseln av de uppgifter som denna lag stadgar för justitieministeriet och de övriga behöriga myndigheterna i Finland. Däremot svarar nämnda stat exempelvis på det sätt som stadgas särskilt för kostnaderna för den i 4 § avsedda rättegången och för kostnaderna för de förfaranden som behövs för säkringsåtgärder enligt 5 §. Den återkrävande staten svarar även för de kostnader som föranleds av transporten av föremålet till nämnda stat och av dess förvaring och fysiska skydd i Finland.

9 §. *Lag som skall tillämpas på förvärv av äganderätten.* I paragrafen stadgas om hur äganderätten skall fastställas efter återlämnandet. Enligt paragrafen bedöms förvärv som skett under den tid som förflutit mellan den olagliga utförelsen och återlämnandet enligt lagen i det land till vilket föremålet har återlämnats. Enligt paragrafen kan äganderätten inte grunda sig på en lag i vilken olaglig utförelse är en förutsättning för att den skall tillämpas.

10 §. *Ikraftträdande.* I paragrafen stadgas om lagens ikraftträdande.

2. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1995. Lagen tillämpas på föremål i Finland som olagligen har förts ut från EES-länders territorium den dag lagen träder i kraft eller därefter. Åtgärder som verkställigheten av lagen förutsätter får dock vidtas innan den träder i kraft.

3. Lagstiftningsordning

Genom det återlämningsförfarande som an-

ges i den föreslagna lagen görs inga direkta ingrepp i äganderätten till det föremål som återlämnas. Enligt 9 § i lagförslaget tillämpas på förvärv av äganderätten dock efter återlämnandet av föremålet enligt artikel 12 i direktivet lagen i den stat till vilket föremålet har återlämnats. Om lagstiftningen om förvärv av äganderätten i sistnämnda stat avviker från motsvarande lagstiftning i Finland, är det möjligt att den person som lagligt enligt finsk lag förvärvat äganderätten till föremålet förlorar denna rätt i samband med återlämnandet. Lagförslaget och direktivet avviker till denna del från den princip om internationell privaträtt att lagen på den plats där föremålet finns tillämpas på förvärvet.

Enligt 7 § i lagförslaget har den person som efter den olagliga bortförelsen i god tro har förvärvat äganderätten till föremålet rätt att av den återkrävande staten få en skälig ersättning för de skador eller olägenheter som återlämnandet av föremålet gett upphäv till. Om ersättning beslutar den tingsrätt som bestämmer att föremålet skall återlämnas. När beslut om ersättning fattas skall skadan eller olägenheten enligt 7 § 3 mom. förstås i vidare mening så att ersättningen utöver ekonomiska förluster även ersätter föremålets särskilda affektions-

värde för dess ägare samt andra motsvarande omständigheter. Rätt till ersättning har enligt lagförslaget förutom ägaren även innehavaren av panträtt eller någon annan rätt till föremålet.

Propositionen anknyter till verkställigheten av förpliktelserna i EES-avtalet i Finland. Direktivet om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium ingår i Gemensamma EES-kommitténs beslut om ändring av protokoll 47 och vissa bilagor till EES-avtalet (EES-avtalets tilläggsprotokoll). Om godkännande och tillämpning av vissa bestämmelser i nämnda tilläggsprotokoll stadgades i vanlig lagstiftningsordning, eftersom det inte ansågs utvidga området för de undantag i grundlagarna som redan ingick i ikraftträdelselagen för EES-avtalet. Den föreslagna lagen innehåller inte utvidgningar av de EU-stadganden som gäller fastställande av äganderätten och som godkändes i samband med EES-avtalets tilläggsprotokoll.

På grund av det ovan anförda torde den föreslagna lagen kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

I enlighet med riksdagens beslut stadgas:

1 §

Lagens tillämpningsområde

I artikel 1.1 i Europeiska gemenskapernas råds direktiv om återlämnande av kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstats territorium (93/7/EEG) avsedda kulturföremål som finns i Finland och som olagligt förts bort från en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet skall återlämnas till staten i fråga på det sätt som stadgas i denna lag.

2 §

Definition

Med *olaglig bortförsl* av kulturföremål avses i denna lag att föremål förs bort från en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet i strid med ifrågavarande stats lagstiftning om skydd för nationella skatter eller i strid med rådets förordning (EEG) nr 3911/92 om export av kulturföremål.

Med *olaglig bortförsl* av kulturföremål avses även att föremålet inte återlämnas, trots att

detta förutsätts enligt lagen i den stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet varifrån föremålet lagligen har förts bort för utställning, undersökning, restaurering eller något annat tillfälligt eller tidsbegränsat ändamål samt att andra villkor för tillåten bortförel överträds.

3 §

Central myndighet

Central myndighet med ansvar för uppgifterna enligt denna lag är justitieministeriet. Såsom central myndighet har justitieministeriet till uppgift att i samarbete med behöriga myndigheter i Finland

1) upprätthålla kontakter med de centrala och behöriga myndigheterna i staterna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt främja samarbetet mellan Finland och de behöriga myndigheterna i dessa stater,

2) efterforska olagligt bortförda kulturföremål som finns i Finland och underrätta den återkrävande staten om att föremålen har återfunnits,

3) vid behov ge den återkrävande staten tillfälle att inom två månader efter meddelandet enligt 2 punkten inspektera föremålet,

4) uppträda som förmedlare i förhandlingarna mellan ägaren eller innehavaren och den återkrävande staten i syfte att få till stånd en uppgörelse om återlämnandet,

5) vidta åtgärder för att skydda olagligt bortförda kulturföremål och att säkerställa återlämnandet,

6) på begäran av den återkrävande staten sköta anhängiggörande av rättegångar och bidra med annan rättshjälp,

7) tillställa myndigheter i staterna inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ansökningar om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från Finland,

8) underrätta de centrala myndigheterna i en stat där ett från Finland olagligt bortfört föremål finns om att ansökan om återlämnande av föremålet har anhängiggjorts i denna stat samt

9) vidta andra behövliga åtgärder enligt denna lag och det direktiv som nämns i 1 §.

4 §

Ansökan om återlämnande

Ett kulturföremål som finns i Finland och

som olagligt har förts bort från en annan stat inom Europeiska ekonomiska gemenskapen skall på ansökan av staten i fråga förordnas bli återlämnat.

Ansökan skall göras hos den tingsrätt inom vars domkrets föremålet finns eller inom vars domkrets föremålets ägare eller innehavare är bosatt eller har sin hemort eller vistas.

Till ansökan skall fogas en handling som beskriver det återkrävda föremålet och som fastslår att det är fråga om ett kulturföremål som avses i 1 §. Till ansökan skall även fogas en skriftlig bekräftelse av en behörig myndighet i den återkrävande staten på att föremålet olagligt har förts bort från ifrågavarande stats territorium.

5 §

Säkringsåtgärder

Den tingsrätt som avses i 4 § kan för att säkerställa återlämnandet av ett kulturföremål bestämma att föremålet beläggs med kvarstad eller vidta andra säkringsåtgärder på det sätt som stadgas i 7 kap. rättegångsbalken.

Ansökan om säkringsåtgärder kan göras av justitieministeriet eller den stat varifrån föremålet har förts bort olagligt. Säkringsåtgärderna förfaller om en ansökan enligt 4 § inte har gjorts inom två månader efter beslutet om att säkringsåtgärder skall vidtas.

6 §

Tidsfrister

En ansökan enligt 4 § skall göras inom ett år efter det att den stat varifrån föremålet olagligt har förts bort har fått kännedom om var föremålet finns och om ägarens eller innehavarens identitet. Ansökan skall dock göras inom 30 år efter det att föremålet olagligt har bortförts.

Om det är fråga om ett i artikel 1.1 i det i 1 § nämnda direktivet avsett föremål som hör till en offentlig samling eller ett kyrkligt föremål som i den återkrävande staten åtnjuter särskilt skydd, skall ansökan göras inom ett år enligt 1 mom. och senast 75 år efter det olagliga bortförandet.

7 §

Rätt till ersättning

Om det bestäms att ett föremål skall åter-

lämnas, har den som efter den olagliga bortförseeln har förvärvat äganderätt, panträtt eller någon annan rätt till föremålet rätt att av den återkrävande staten få en skälig ersättning för de skador och olägenheter som återlämnandet gett upphov till.

Den tingsrätt som behandlar frågan om återlämnade skall bestämma att ersättning skall betalas, om innehavaren av en rätt som nämns i 1 mom. inte hade eller borde ha haft kännedom om föremålets olagliga bortförseel och om han kan visa att han vid förvärvet av rätten har iakttagit behörig omsorg. Ersättningen skall betalas innan föremålet återlämnas.

Vid prövning av ersättningens belopp tas hänsyn till hur återlämnandet påverkar äganderätten eller någon annan rätt till föremålet, föremålets anskaffningspris, förändringar i föremålets värde efter förvärvet, kostnaderna för förvärvet och förvaringen, föremålets särskilda affektionsvärde för dess ägare samt andra motsvarande omständigheter.

Den som genom arv eller i övrigt vederlagsfritt har förvärvat äganderätten eller någon annan rätt till det föremål som skall återlämnas, har inte bättre rätt till ersättning än den av vilken han förvärvade föremålet vederlagsfritt.

8 §

Kostnader

Finska staten får inte av den stat som krävt återlämnande av ett kulturföremål uppbära ersättning för kostnaderna för de åtgärder som den centrala myndigheten och den behöriga

myndigheten har vidtagit med stöd av denna lag.

Den stat som har krävt återlämnande av ett kulturföremål svarar för kostnaderna för anhängiggjorda rättegångar och annat fristående förfarande i Finland på det sätt som stadgas särskilt. Den återkrävande staten svarar även för de kostnader som i Finland föranleds av förvaring, skydd och återlämnande av föremålet.

9 §

Lag som skall tillämpas på förvärv av äganderätten

När ett kulturföremål enligt denna lag och enligt det direktiv som nämns i 1 § har återlämnats från Finland till en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, skall på förvärv av äganderätten under tiden mellan det olagliga bortförandet och föremålets återlämnande tillämpas lagen i den stat till vilken föremålet har återlämnats.

10 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

Lagen tillämpas på kulturföremål som finns i Finland och som efter det att lagen har trätt i kraft olagligt har förts bort från en annan stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Åtgärder som verkställigheten av denna lag förutsätter får vidtas innan den träder i kraft.

Helsingfors den 28 oktober 1994

Republikens President
MARTTI AHTISAARI

Minister *Tytti Isohookana-Asunmaa*